

Příloha 7: Posudek oponenta habilitační práce

Masarykova univerzita

Fakulta Ekonomicko-správní
Habilitační obor Hospodářská politika

Uchazeč Ing. Zdeněk Tomeš, Ph.D.
Pracoviště Ekonomicko-správní fakulta Masarykovy univerzity
Habilitační práce Konkurence a výkonnost na evropských železnicích

Oponent prof. Ing. Vlastimil Melichar, CSc.
Pracoviště Dopravní fakulta Jana Pernera (Katedra dopravního managementu, marketingu a logistiky), Univerzita Pardubice

Na základě usnesení habilitační komise jsem byl požádán předsedou habilitační komise prof. Ing. Milanem Žákem, CSc. o vypracování posudku habilitační práce Ing. Zdeňka Tomeše, Ph.D.

Z předloženého obsahu zpracování habilitační práce vyplývá, že habilitant Ing. Tomeš se dlouhodobě věnuje problematice železničních reforem a jejich dopadu na konkurenci a výkonnost evropských železnic. Přístup habilitanta ke zpracování problematiky habilitační práce vychází se širších souvislostí, je profesně dobře zaměřený a umožnil mu s postupem zpracování uvedené problematiky formulovat a identifikovat hlavní zásady železniční reformy a její dopad na výkonnost evropských železnic a konkurenci a výkonnost na české železnici.

Dané téma habilitační práce, na jehož tvůrčí zpracování se habilitant zaměřil, představuje vysoce aktuální problematiku, a to jak z hlediska teorie, tak i z hlediska praxe. Předložená habilitační práce řeší neustále se vyvíjející problematiku železniční reformy v evropských zemích, která byla zahájena již od počátku devadesátých let minulého století. Je zřejmé, že kvalita a rizika reformních procesů v železniční dopravě mají významný dopad na veřejné výdaje státu, ale i operátora dopravní cesty, dopravce i uživatele železniční dopravy.

Problematika dopadu železniční reformy na konkurenci a výkonnost železnice se projevuje jak na národní, tak i mezinárodní úrovni a s odlišnými dopady v západoevropských zemích a východoevropských (bývalých socialistických) zemích. Správné a odpovídající reformní kroky v železniční dopravě povedou i ke zlepšení funkce dopravního systému ČR, ale i v návaznosti na evropský systém železniční dopravy. Z tohoto pohledu lze považovat problematiku zpracovanou v habilitační práci za vysoce aktuální a přínosnou pro rozvoj vědeckého poznání ve vědním oboru hospodářské politiky.

Metodický přístup habilitanta ke zpracování habilitační práce a zvolené metody zpracování považuji za odpovídající. Kladně hodnotím i snahu habilitanta vycházet v rámci poznání aktuálního stavu řešené problematiky i z výsledků a závěrů velkého počtu případových studií zaměřených na analýzu výsledků dopadů reforem zejména v členských zemích Evropského společenství.

Habilitant při svém výzkumu vychází nejenom z ekonomických teorií, ale i ze shromážděných sekundárních dat, které podrobil empirické, komparační, finanční a regresní analýze. K implementaci výsledků analýzy dopadu železniční reformy využil ekonomické

teorie, které se týkají například ekonomie z rozsahu, úspor z hustoty a faktorů působících na efektivitu a výkonnost železnic.

Zpracování habilitační práce má odpovídající strukturu s logicky na sebe navazujícími šesti kapitolami. V první kapitole habilitant prezentuje teoretická východiska postupu reformních kroků na železnici.

Ve druhé kapitole je prezentován přehled evropských reforem a komparace odlišné implementace evropských politik opírající se o výsledky z případových studií ve Velké Británii, Německu, Švédsku a Francii.

Ve třetí kapitole je zpracován přehled a vyhodnocení empirických studií na téma vliv evropských reforem na efektivitu železnice z pohledu vertikální separace, horizontální separace, osobního vstupu a nákladního vstupu. K měření produktivity a efektivity železničních systémů byla v rámci komparace využita metoda standardních ekonometrických odhadů nákladových funkcí, dále k měření efektivity železničních systémů byly využity metody Data Envelopment Analysis a Stochastic Frontier Analysis.

Ve čtvrté kapitole provedl habilitant vlastní odhad závislosti výkonnosti železnice na provedených reformních opatřeních, a to na základě shromážděných dat o vývoji železničního systému v evropských zemích a provedením regresní analýzy závislosti mezi postupem reforem a změnou výkonnosti odvětví. Lze souhlasit s interpretací výsledků analýzy habilitantem, že byl prokázán pozitivní vliv horizontální separace na výkonnost železnice, ale u vertikální separace se jednoznačný vliv nepodařilo prokázat. Pokud jde o vstup konkurence, habilitant uvádí, že byl indikován pozitivní vliv na výkonnost u vzorku západních zemí a nulový až negativní vliv na vzorku východních zemí: Potvrdila se existence významných rozdílů v dopadu reforem mezi skupinou východoevropských a západoevropských zemí.

V páté kapitole je podrobně analyzován vliv reforem na efektivitu a výkonnost východoevropských zemí, který se liší od západoevropských zemí. Odlišný vliv je podle habilitanta způsoben prudkým poklesem poptávky v devadesátých letech, přebytečnou infrastrukturou, personálem a kapacitou dominantních národních železničních dopravců, trpících chronickým nedostatkem finančních prostředků.

V šesté kapitole je analyzován vliv reforem na efektivitu a výkonnost české železnice. Souhlasím se závěry habilitanta, že se průběh reformy musel nejdříve vypořádat se změnou struktury ekonomiky a s rozdělením Československa. Rovněž úplná institucionální separace infrastruktury proběhla až v roce 2003. Pokud jde o horizontální separaci, zůstal systém české železnice integrovaný, protože vlastníkem operátora nákladní dopravy (ČD Cargo, a.s.) jsou i nadále České dráhy. Vratkého postavení ČD Cargo na trhu nákladní dopravy využívají konkurenti, kteří jej připravují o nejlukrativnější zakázky především v přepravě zboží ucelenými nákladními vlaky. Situace na trhu osobní dopravy se dynamicky mění doposud jen na nejlukrativnější trase z Prahy do Ostravy. V celostátní a regionální železniční osobní dopravě je vstup konkurence brzděn uzavřením dlouhodobých smluv v rámci veřejné služby v osobní dopravě s Českými drahami od 2. 12. 2009 s platností do roku 2019.

Na základě předloženého zpracování habilitační práce lze ocenit vysokou erudovanost habilitanta při získávání a analýze vstupních dat a jejich implementaci v dopadu na výkonnost a konkurenci na evropských železnicích.

Vědecký přínos habilitační práce je třeba spatřovat především ve vztahu aplikace teorie a analýzy reformních procesů na železnici s respektováním výše zmíněných specifíků železniční dopravy v západoevropských a východoevropských zemích a v České republice.

V závěru oponentního lze konstatovat, že zpracování práce má požadovanou strukturu, tj.

vychází z teoretických východisek, přehledu reformem a komparace jejich implementace, dále je prezentován přehled a vyhodnocení empirických studií, vlastní autorův odhad závislosti výkonnosti železnice na provedených reformních opatřeních a končí podrobnou analýzou a hodnocením vlivu železniční reformy na efektivitu a výkonnost české železnice.

Po formální stránce nemám ke zpracování a obsahu habilitační práce žádné další závažné připomínky a doporučení. Naopak vysoce kladně hodnotím erudovaný přístup a hluboké znalosti habilitanta, týkajících se provozních, finančních a ekonomických faktorů působících na reformní procesy v železniční dopravě a ekonomické teorie a nástrojů dopravní a hospodářské politiky.

Dotazy oponenta k obhajobě habilitační práce:

1. Vysvětlíte, proč se v evropské reformě železnic málo uplatňuje jako opatření privatizace.
2. Vede v současnosti v podmínkách ČR vertikální separace k situaci duálního monopolu?
3. Je pro dopravu na celostátních tratích v ČR vhodnější vstup konkurence formou konkurence o trh nebo konkurence na trhu?
4. Co je podle vašeho názoru hlavními bariérami pro větší vstup konkurence do provozování železniční osobní dopravy v ČR (není to příliš malý trh).
5. Došlo by vstupem konkurence ke zvýšení přínosů z vertikální separace v odvětví železniční dopravy v České republice?

Závěr

Na základě předloženého zpracování habilitační práce Zdeňka Tomeše „Konkurence a výkonnost na evropských železnicích“ lze konstatovat, že habilitační práce *splňuje* požadavky standardně kladené na habilitační práce v oboru Hospodářská politika.

Pardubice, dne 21. 7. 2014

Vlastimil Melichar